

M MONITOR

Track II Monitor โดย ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

ฉบับที่ ๑/๖๕ (๑ - ๓๑ ต.ค.๖๕)

การตอบสนองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อ AUKUS:

การแข่งขันสะสมอาวุธ การไม่แพร่ขยายอาวุธ และความมีเสถียรภาพของภูมิภาค

เมื่อ ๑๕ ก.ย.๖๕ ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐฯ ได้ประกาศข้อตกลงแบ่งปันเทคโนโลยีแบบไตรภาคีที่เรียกว่า "AUKUS" โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การจัดหาเรือดำน้ำพลังงานนิวเคลียร์ให้กับออสเตรเลีย รวมถึงความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาเทคโนโลยีอื่น ๆ เช่น ควอนตัมคอมพิวเตอร์ ปัญญาประดิษฐ์ และขีดความสามารถใต้น้ำที่ทอทะเล จากแถลงการณ์ร่วมของข้อตกลงดังกล่าว ได้เน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นของทั้งสามประเทศในการกระชับความร่วมมือให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการทูต ความมั่นคง และการป้องกันประเทศในอินโด-แปซิฟิก เพื่อบรรลุ "ความท้าทายของศตวรรษที่ 21" ซึ่งการถือกำเนิดของ AUKUS และข้อริเริ่มอื่นที่สหรัฐฯ มีบทบาทนำ เช่น ยุทธศาสตร์ Free and Open Indo-Pacific (FOIP) และ Quadrilateral Security Dialogue (Quad) เป็นการตอกย้ำว่า มหาอำนาจนอกภูมิภาค กำลังแสวงหาทางแบบพหุภาคีกลุ่มย่อย (Minilateral options) นอกกรอบพหุภาคี (Multilateral framework) ที่นำโดยอาเซียน

๑. การตอบสนองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อ AUKUS

ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีอาณาเขตทางทะเลที่สำคัญ ๖ ประเทศ มีข้อกังวลบางประการต่อ AUKUS ดังนี้

มาเลเซีย นายกรัฐมนตรีอิสมาอิล ซาบรี ยาacob ของมาเลเซีย แสดงความกังวลว่า ข้อตกลงด้านความมั่นคงใหม่นี้ อาจเป็นตัวเร่งให้เกิดการแข่งขันสะสมอาวุธนิวเคลียร์ในภูมิภาค และอาจกระตุ้นให้บางประเทศแสดงความแข็งกร้าว โดยเฉพาะในทะเลจีนใต้ โดยนายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ได้เน้นย้ำถึงข้อผูกพันของมาเลเซียที่มีต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามปฏิญญาว่าด้วย เขตแห่งสันติภาพ เสรีภาพ และการวางตัวเป็นกลาง (Zone of Peace, Freedom and Neutrality : ZOPFAN) และสนธิสัญญาว่าด้วย เขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty on the Southeast Asia Nuclear Weapon - Free Zone : SEANWFZ) รวมถึงจุดยืนของมาเลเซียที่จะไม่อนุญาตให้เรือที่ใช้พลังงานนิวเคลียร์เข้าในทะเลอาณาเขต

อินโดนีเซีย มีแถลงการณ์เมื่อ ๑๗ ก.ย.๖๕ กระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซียกล่าวว่า จับตาดูอย่างระมัดระวังต่อ AUKUS และมีความกังวลอย่างยิ่งต่อ การแข่งขันสะสมอาวุธและการขยายกำลังอำนาจในภูมิภาคที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Continuing arms race and power projection in the region) โดยอินโดนีเซียเรียกร้องให้ออสเตรเลีย ปฏิบัติตามพันธกรณีเรื่องการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ต่อไป และเรียกร้องให้ออสเตรเลียรักษาข้อผูกพันที่มีต่อสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and

Cooperation in Southeast Asia : TAC) ซึ่งออสเตรเลียเป็นอัครภาคีผู้ทำสัญญา (High Contracting Party) อีกด้วย ซึ่งมีข้อสังเกตว่าความกังวลของอินโดนีเซียเกี่ยวกับการแข่งขันสะสมอาวุธและการขยายกำลังอำนาจในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงแคกรณีของหุ้นส่วนทั้งสามของ AUKUS เท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุกประเทศในภูมิภาค รวมถึงจีนด้วย

ฟิลิปปินส์ การตอบสนองจากฟิลิปปินส์ทำให้เกิดการแตกแยกอย่างรุนแรงภายในการบริหารของประธานาธิบดีโรดริโก ดูเตอร์เต ในเรื่องความมั่นคงของชาติ โดยหลังจากการประกาศเปิดตัวของ AUKUS ประธานาธิบดีดูเตอร์เต ได้แสดงความกังวลผ่านโฆษกว่า ข้อตกลงดังกล่าว จะก่อให้เกิดการแข่งขันสะสมอาวุธนิวเคลียร์ (nuclear arms race) อย่างไรก็ตาม บุคคลสำคัญในรัฐบาลของประธานาธิบดีดูเตอร์เต จำนวน ๒ คน ได้ออกมาแสดงการสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อ AUKUS โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของฟิลิปปินส์ ได้กล่าวว่าเป็นสิทธิ์ของออสเตรเลียในการปรับปรุงขีดความสามารถในการป้องกันประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของฟิลิปปินส์ ได้ออกแถลงการณ์ยินดีต่อการจัดตั้ง AUKUS และกล่าวว่า เนื่องจากออสเตรเลียไม่ได้แสวงหาอาวุธนิวเคลียร์ จึงไม่ละเมิด SEANWFZ หรือพันธกรณีของออสเตรเลียต่อสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-Proliferation Treaty : NPT) หรือความเป็นแกนกลางของอาเซียน

สิงคโปร์ ปฏิกริยาของสิงคโปร์ต่อ AUKUS นั้นค่อนข้างสะท้อนถึงการสนับสนุนการส่งกำลังทหารของสหรัฐฯ มาয়ังภูมิภาคนี้ โดย

<https://www.economist.com/briefing/2021/09/25/aukus-reshapes>

นายกรัฐมนตรีลี เซียนลุง แสดงความหวังว่า AUKUS จะมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ต่อสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค ตลอดจนแก้วิกฤตต่อสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงระดับภูมิภาค ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สิงคโปร์ไม่ได้ “วิตกกังวลเกินควร” เกี่ยวกับการพัฒนาการใหม่นี้ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสิงคโปร์ กล่าวว่า AUKUS นั้น “เป็นส่วนหนึ่งของการปรับเปลี่ยนทางภูมิยุทธศาสตร์ครั้งใหญ่” ซึ่งสิงคโปร์ต้องก้าวไปข้างหน้าและทำให้แน่ใจว่าจะไม่จบลงตรงจุดที่ “ไม่ปลอดภัยหรือเป็นอันตราย” (unviable or dangerous)

เวียดนาม แนวทางของเวียดนามนั้นสะท้อนตามแนวทางของสิงคโปร์เป็นส่วนใหญ่ โดยโฆษกกระทรวงการต่างประเทศของเวียดนามกล่าวว่า ทุกประเทศควรทำงานเพื่อเป้าหมายสันติภาพ เสถียรภาพ ความร่วมมือและการพัฒนาในภูมิภาค นอกจากนี้ยังเน้นว่าพลังงานนิวเคลียร์ที่ใช้สำหรับกองเรือดำน้ำใหม่ของออสเตรเลียจะถูกใช้เพื่อจุดประสงค์ที่สงบสุข รองรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม และรับรองความปลอดภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ประเทศไทย ในฐานะที่เป็นพันธมิตรตามสนธิสัญญาของสหรัฐฯ แต่ก็ยังเป็นหุ้นส่วนที่ใกล้ชิดกับจีนด้วย จึงตอบสนองต่อ AUKUS ด้วยความระมัดระวัง โดยประเทศไทยต้องการรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทั้งสองฝ่าย และไม่ต้องแสดงจุดยืนต่อข้อตกลงไตรภาคีดังกล่าว และเสี่ยงที่จะสร้างความไม่พอใจต่อสหรัฐฯ และจีน ดังนั้นจึงไม่มีการตอบสนองอย่างเป็นทางการทั้งจากสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศหรือกระทรวงกลาโหม โดย ๑๐ วัน หลังการประกาศเปิดตัว AUKUS นายกรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กล่าวสุนทรพจน์ที่สหประชาชาติ โดยให้คำมั่นว่า ประเทศไทยสนับสนุนสนธิสัญญาห้ามอาวุธนิวเคลียร์ (Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons : TPNW) และ NPT ซึ่งการอ้างอิงถึงสนธิสัญญาดังกล่าว เป็นสัญญาณว่าประเทศไทยสงวนท่าทีเกี่ยวกับ AUKUS

๒. นัยยะสำหรับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ AUKUS ได้สร้างความกังวลในประเด็นเกี่ยวกับการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์อย่างชัดเจน ในแง่ของการเป็นแบบอย่างสำหรับการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ในอนาคต โดยใช้เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ของกองทัพเรือเพื่อพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์แบบไม่เปิดเผย แม้ว่าจะยังไม่มีการตัดสินใจขั้นสุดท้าย แต่ผลลัพธ์ที่น่าจะเป็นไปได้มากกว่าในที่สุดหลังจากกระบวนการปรึกษาหารือระหว่างสมาชิก AUKUS เป็นเวลา ๑๘ เดือนแล้ว ออสเตรเลียจะเข้าร่วมโครงการที่นำโดยสหราชอาณาจักร เพื่อออกแบบผู้สืบทอดเรือดำน้ำโจมตีขีปนาวุธด้วยพลังงานนิวเคลียร์ชั้น Astute ของกองทัพเรือสหราชอาณาจักร โดยจะมีการสร้างเรือดำน้ำของกองทัพเรือออสเตรเลียที่ออกแบบโดยสหราชอาณาจักร ที่เมือง Adelaide ของออสเตรเลีย แต่เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ซึ่งเป็น “กล่องดำ” จะถูกสร้างขึ้นในสหราชอาณาจักรและนำไปติดตั้งในออสเตรเลีย โดยเครื่องปฏิกรณ์ของอังกฤษมีอายุการใช้งานประมาณ ๓๐ ปี ซึ่งหมายความว่าออสเตรเลียจะไม่ต้องเสริมสมรรถนะของยูเรเนียมหรือเติมเชื้อเพลิงให้กับเรือดำน้ำ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงของการแพร่ขยายนิวเคลียร์ ทั้งนี้ เรือดำน้ำจะติดอาวุธด้วยขีปนาวุธร้อน Tomahawk และ Torpedoes ที่ผลิตในสหรัฐฯ เนื่องจากจำนวนเรือดำน้ำที่ใช้พลังงานนิวเคลียร์ทั้งในสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักรมีจำนวนจำกัด จึงไม่น่าเป็นไปได้ที่ออสเตรเลียจะเช่าเรือดำน้ำจากประเทศใดประเทศหนึ่ง นอกจากนี้ ลูกเรือของเรือดำน้ำออสเตรเลียอาจจะฝึกกับเรือดำน้ำของสหราชอาณาจักร โดยเริ่มตั้งแต่กลางทศวรรษ 2020 ซึ่งออสเตรเลียจะ

ขยายอายุการใช้งานของกองเรือดำน้ำโจมตีขีปนาวุธ Collins ที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบันออกไปอีก ๑๐ ปี ในระหว่างที่เรือพลังงานนิวเคลียร์อยู่ระหว่างการสร้าง แผนดังกล่าวจะทำให้กองทัพเรือออสเตรเลีย ได้รับเรือดำน้ำขับเคลื่อนด้วยนิวเคลียร์ลำแรกในช่วงปลายทศวรรษ 2030 หรือต้นปีทศวรรษ 2040

AUKUS สะท้อนให้เห็นถึงการขาดความสามารถของอาเซียนในการรับมือกับอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของจีนในมิติทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทะเลจีนใต้ แนวความคิดของอาเซียนในเรื่องความมั่นคงโดยรวมมีลักษณะครอบคลุม (Inclusive and Cooperative Security) ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าไม่เพียงพอ เช่นเดียวกับกับ Quad ข้อตกลง AUKUS ในฐานะที่เป็นการสร้างที่มั่นในการรักษาสมดุลอำนาจนั้นเป็นการตอบสนองตามธรรมชาติ (Natural Response) ในการรับมือกับการขยายตัวของจีนในภูมิภาค การจัดตั้ง East Asia Summit ในปี ๒๕๕๔ และ ADMM-Plus ในปี ๒๕๕๓ นำไปสู่การมองโลกในแง่ดีว่าสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงของภูมิภาคจะช่วยลดความเสี่ยงที่จะเกิดการปะทุของความขัดแย้ง แต่เมื่อเร็วๆ นี้ ความหวังสำหรับสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงในอาเซียนที่มีประสิทธิภาพได้เริ่มเลือนหายไป ดังที่เหียน ฮุงเชิน รองประธานสถาบันการทูตแห่งเวียดนามกล่าวว่า อาเซียนจำเป็นต้องตั้งคำถามว่าทำไม AUKUS จึงเกิดขึ้นโดยปราศจากการรับรู้ โดยมีคำถามว่า “ความเป็นแกนกลาง” ที่อาเซียนและหุ้นส่วนพูดถึงนั้น “เป็นแค่เพียงคำพูด” (Merely Lip Service) หรือไม่

๓. บทสรุป ข้อตกลงของ AUKUS รวมทั้ง Quad และ FOIP ที่เกิดมาก่อนหน้านี้ ตอกย้ำความจริงที่ว่าในขณะที่คู่แข่งของอาเซียน เช่น ออสเตรเลีย สหราชอาณาจักร และสหรัฐฯ สะท้อนนบนตราแห่งความเป็นแกนกลางของอาเซียนอย่างต่อเนื่อง แต่ประเทศเหล่านั้นไม่ได้มองแนวคิดดังกล่าวในฐานะที่จะละเมิดไม่ได้ (inviolable) หรือจะทำลายไม่ได้ (sacrosanct) ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดย มาร์ตินา ตาลเลกาว่า อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซีย ตั้งข้อสังเกตว่า AUKUS เป็นเครื่องเตือนใจต่ออาเซียนถึงราคาที่ต้องจ่ายจาก “ความลังเลใจและความไม่ตกลงใจ” ในสภาพแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ที่ผันผวน ซึ่งความจริงแล้วมีความชัดเจนว่าแม้จีนและสหรัฐฯ จะย้ำถึงความสำคัญของความเป็นแกนกลางของอาเซียน แต่กลับใช้การกล่าวอ้างดังกล่าว เพื่อแสวงหาการสนับสนุนต่อฝ่ายตนไม่ว่าจะเป็น BRI หรือ FOIP ก็ตาม

สิ่งที่ AUKUS แสดงให้เห็นก็คือ เมื่ออาเซียนไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางภูมิรัฐศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ AUKUS และ Quad นั้นเป็นตัวแทนของสถาปัตยกรรมด้านความมั่นคงแบบใหม่ในเอเชียที่วิวัฒนาการเป็นแบบพหุภาคีกลุ่มย่อย (Minilateralism) โดยจะดำเนินควบคู่ไปกับสถาบันพหุภาคีที่มีศูนย์กลางอยู่ที่อาเซียน เนื่องจาก AUKUS และ Quad เป็นการตอบโต้ต่อความทันสมัยและความแข็งแกร่งทางทหารของจีน จึงทำให้อาเซียนต้องจัดการกับความท้าทายสองประการพร้อมกัน คือ การใช้ประโยชน์จากข้อริเริ่มนอกภูมิภาคดังกล่าว เพื่อรักษาสมดุลของอำนาจ ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงรักษาความแน่นแฟ้น และความสำคัญของอาเซียนภายใต้ภาวะแวดล้อมด้านความมั่นคงในภูมิภาค ที่มีแนวโน้มว่าจะส่งผลให้เกิดสิ่งไม่พึงปรารถนา

ที่มา: <https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2021-134-southeast-asian-responses-to-aukus-arms-racing-non-proliferation-and-regional-stability-by-william-choong-and-ian-storey/>

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

 ๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐

 admin_info@sscthailand.org

 ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕-๑๖

 ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ : Strategic Studies Center

<https://www.facebook.com/sscthailand.org/>